

Nr 171

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om jordfästning m. m.; given Stockholms slott den 5 april 1957.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om jordfästning m. m.

GUSTAF ADOLF

Herman Zetterberg

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att 1894 års jordfästningslag skall ersättas med en ny lag i samma ämne. I motsats till nuvarande lag, som i huvudsak avser endast medlemmar av svenska kyrkan, upptager förslaget allmänna regler, gällande för envar oberoende av samfundstillhörighet. Den viktiga principen fastslås att den avlidnes önskemål med avseende å jordfästning och gravsättning om möjligt bör tillgodoses. Därjämte ges bestämmelser om villkor och plats för gravsättning samt vissa föreskrifter av kyrkolags natur om jordfästning inom svenska kyrkan. I fråga om upplåtande av kyrka för jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans föreslås icke någon ändring av gällande bestämmelse om att detta får ske, om särskilda skäl därtill äro. Det framhålles emellertid i departementschefens anförande, att denna bestämmelse bör tillämpas i en generös anda.

Det är avsett att lagförslaget i vissa delar skall underställas kyrkomötet och därefter träda i kraft den 1 januari 1958.

F ö r s l a g
till
L a g
om jordfästning m. m.

Härigenom förordnas som följer.

Allmänna bestämmelser

1 §.

När någon avlidit bör, såvitt det är möjligt, hans önskan rörande jordfästning och gravsättning iakttagas av den som i egenskap av anhörig eller närstående eller eljest ombesörjer begravningen. Härvid skall särskilt beaktas, om den avlidne givit uttryck åt sin önskan i skriftligt förordnande eller om denna framgår av hans anslutning till visst trossamfund.

2 §.

Avliden må gravsättas endast på kyrkogård eller annan allmän begravningsplats, som blivit för sådant ändamål behörigen anordnad och invigd, eller på enskild begravningsplats. Efter eldbegängelse må dock med askan förfaras på sätt Konungen bestämmer.

3 §.

På Konungens prövning ankommer, huruvida och på vilka villkor enskild begravningsplats må anläggas.

4 §.

Rätt till gravsättning på allmän begravningsplats skall ej vara beroende av att den avlidne tillhörde visst trossamfund eller att jordfästning ägt rum eller förrättats i viss ordning.

5 §.

Vid jordfästning och gravsättning må intet förekomma som strider mot förrättningens helgd och allvarliga innebörd.

Begravningsplats skall hållas i ordnat och värdigt skick.

Om jordfästning inom svenska kyrkan m. m.

6 §.

Var den avlidne medlem av svenska kyrkan, ombesörjer pastor i församling där den avlidne var kyrkobokförd att dödsfallet i den ordning kyrkohandboken föreskriver tillkännagives vid högmässogudstjänst, så snart det lämpligen kan ske.

Ändå att den avlidne icke tillhörde kyrkan, skall sådant tillkännagivande ske, om det begäres av den som ombesörjer begravningen.

7 §.

Avliden som var medlem av svenska kyrkan skall jordfästas i svenska kyrkans ordning, om ej annat följer av 1 §. I fråga om barn, som avlidit före femton års ålder, tillkomme dock vårdnadshavaren att avgöra, huruvida sådan jordfästning skall förrättas. Om sådan jordfästning av dödfött barn bestämme föräldrarna.

Hur jordfästning i svenska kyrkans ordning skall ske, föreskrives i kyrkohandboken. Jordfästningen skall äga rum i den församling, där den avlidne var kyrkobokförd eller dödsfallet timade; dock må, om det åstundas, jordfästningen förrättas i annan församling.

8 §.

Ändå att den avlidne icke tillhörde svenska kyrkan, må på framställning av den som ombesörjer begravningen jordfästning förrättas i svenska kyrkans ordning, därest den avlidne önskat sådan jordfästning eller det eljest föreligger skäl därtill.

9 §.

Jordfästning i svenska kyrkans ordning förrättas i kyrkorum som invigts för svenska kyrkans gudstjänst eller ock på kyrkogård eller annan begravningsplats eller i begravningskapell, krematorium eller annat rum, som inrättats för sådant ändamål.

10 §.

För jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans må kyrkorum som invigts för svenska kyrkans gudstjänst kunna upplåtas, om särskilda skäl därtill äro.

11 §.

Klockringning vid jordfästning eller gravsättning skall, då det begäres av den som ombesörjer begravningen, äga rum på vanligt sätt, även om jordfästning icke förrättas i svenska kyrkans ordning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1958. Genom lagen upphäves lagen den 25 maj 1894 (nr 36 s. 2) angående jordfästning.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 mars 1957.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, HEDLUND, PERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, NÄSGÅRD, KLING, ELIASSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, fråga om *lag angående jordfästning m. m.* samt anför därvid följande.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade jag den 24 februari 1954 presidenten Mauritz Wijnbladh för att inom justitiedepartementet utreda frågan om en omarbetning av jordfästningslagen. Uppdraget slutfördes genom att utredningsmannen den 10 oktober 1955 avgav betänkande med förslag till lag angående jordfästning och gravsättning m. m. (SOU 1955: 36). Sakkunniga med uppdrag att stå till utredningsmannens förfogande för överläggningar och samråd har varit biskopen John Cullberg, skolchefen Ansgar Eeg Olofsson, filosofie magistern Olle Engström, ledamoten av riksdagens andra kammare fru Nancy Eriksson, professorn Sven Kjöllström och kammarrättsassessorn Sten von Otter. De sakkunniga har förklarat sig i allt väsentligt ansluta sig till förslaget. Sekreterare vid utredningsarbetet har varit hovrättsrådet Gunnar Lindskog.

Infordrade yttranden över förslaget har avgivits av kammarkollegium, byggnadsstyrelsen, länsstyrelserna i Uppsala, Jönköpings, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs och Norrbottens län samt av domkapitlet i samtliga stift. Länsstyrelsen i Uppsala län har bifogat yttranden av kyrkorådet i Uppsala församling och av kyrkorådet i Älvkarleby och Skutskärs kyrkliga samfällighet. Domkapitlet i Uppsala ärkestift har överlämnat yttranden av komministern i Uppsala pastorat Ragnar Fredberger och av kyrkoherden i Valbo pastorat Algot Törnquist.

Yttranden över förslaget har därjämte efter remiss avgivits av Svenska prästförbundet, Frikyrkliga samarbetskommittén, Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, Vaktornets bibel- och traktatsällskap, Förbundet för religionsfrihet, Svenska eldbegängelseföreningen, Metodistkyrkan i Sverige, Svenska baptistsamfundet, Evangeliska fosterlandsstiftelsen, Örebro missionsförening och Christian Science trossamfund.

Svenska missionsförbundet, missionssällskapet Helgelseförbundet, missionssällskapet Bibeltrogna vänner, Evangeliska brödraförsamlingen, Fräls-

ningsarmén, Vännernas samfund i Sverige, Jesu Kristi kyrka av de sista dagarnas heliga och Nya kyrkans församling i Stockholm har jämväl erhållit tillfälle att yttra sig men har icke begagnat sig därav.

Yttrande över förslaget har även inkommit från Svenska pastoratens riksförbund.

Jag anhåller nu att få upptaga detta lagstiftningsärende till behandling.

Inledning

Lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning är av kyrkolags natur och tillkom såsom en ersättning för vissa äldre, i kyrkolagen upptagna bestämmelser om kristlig begravning. Ursprungligen stadgades i jordfästningslagen att, när dödsfall timade inom svenska kyrkan, den avlidne skulle jordfästas av präst i svenska kyrkan. Denna bestämmelse avsåg alltså endast sådana fall, då den avlidne tillhörde kyrkan; den kyrkliga jordfästningen var då obligatorisk. I övrigt innehöll lagen närmare föreskrifter om denna jordfästning.

Mera omfattande ändringar av lagen har skett vid två tillfällen, nämligen år 1926 och år 1951. De år 1926 genomförda ändringarna hade till huvudsakligt syfte att upphäva det ovillkorliga jordfästningstvånget. Samtidigt med att möjlighet till begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning infördes, gavs bestämmelser om klockringning och upplåtande av kyrka vid sådan begravning.

Ytterligare ändringar i lagen genomfördes år 1951 i samband med antagandet av religionsfrihetslagen. I huvudsak avsåg dessa ändringar att någon särskild framställning icke skulle behöva göras för att begravning skulle få ske utan jordfästning i svenska kyrkans ordning. Bestämmelser om särskilda slag av jordfästning för dödfödda barn och för dem som blivit avrättade eller ljutit döden under förövande av grovt brott avskaffades. Stadgandet om upplåtande av kyrka, då jordfästning förrättas i annan ordning än svenska kyrkans eller begravning sker utan jordfästning, erhöll en ändrad formulering.

Både inom riksdagen och i kyrkomötet anfördes emellertid kritik mot den utformning lagen då erhöll. Särskilda utskottet anmärkte bland annat, att lagen i huvudsak avser endast sådana fall, då den avlidne tillhörde svenska kyrkan, samt att lagen är svårbegriplig på grund av denna begränsning i dess tillämplighet (utlåtande nr 1 s. 78). Kyrkolagsutskottet gjorde likaledes olika invändningar samt uttalade, att det erfordras en helt ny jordfästningslag, utarbetad med hänsyn till det ändrade läge som religionsfrihetslagen medför (utlåtande nr 20 s. 24). Kyrkomötet anhöll i anledning därav i skrivelse till Kungl. Maj:t, att jordfästningslagen måtte omarbetas (skrivelse nr 39/1951).

I direktiven för utredningen (statsrådsprotokollet den 9 maj 1952) anförde jag, att vad som hittills förekommit i denna fråga torde ge tillräckliga

utgångspunkter för utredningsarbetet. Sedan jag erinrat om att, såsom särskilda utskottet i riksdagen anfört, vissa av jordfästningslagens bristfälligheter sammanhänger med att den har en begränsad tillämpning, uttalade jag att det därför bör utredas i vad mån lagens regler kan ersättas av stadganden med en allmännare giltighet och att även i övrigt sambandet med frågor som nu ej behandlas i lagen bör beaktas.

Förslagets huvudgrunder

Utredningsmannen

Utredningsmannen anför att en konsekvens av 1951 års religionsfrihetslagstiftning bör vara att, i den mån jordfästningslagen till sin innebörd finnes stridande mot de principer, som knäsatts i religionsfrihetslagen, detta spänningsförhållande blir avlägsnat. Därvid bör givetvis beaktas, att behörig hänsyn tages icke blott till deras intressen, som utträtt ur svenska kyrkan, vare sig detta skett för övergång till annat trossamfund eller utan anslutning till annat samfund, utan även till deras, som är medlemmar av svenska kyrkan, och till dess prästerskaps.

Utredningsmannen uttalar vidare, att en lagstiftning i förevarande ämnen av uppenbara skäl icke kan för dem som tillhör annat trossamfund än svenska kyrkan uppställa regler avseende deras relationer till det egna trossamfundet. Ej heller för medlemmar av svenska kyrkan kan i lagen givas bestämmelser, som avser deras direkta förhållande till annat trossamfund. Utredningsmannen tillägger att det sagda givetvis i motsvarande mån har sin tillämplighet i avseende å dem som icke tillhör något trossamfund. Bestämmelserna om jordfästning måste följaktligen begränsas till att avse förutsättningarna för jordfästning i svenska kyrkans ordning men bör å andra sidan ha avseende å såväl medlemmar av svenska kyrkan som dem vilka icke tillhör kyrkan.

Beträffande jordfästning då den avlidne var medlem av svenska kyrkan anför utredningsmannen att en ledande grundsats bör vara att den avlidnes vilja skall vara avgörande för frågan om jordfästning över huvud skall äga rum och beträffande ordningen för jordfästning. Vål är det sant att människor i regel icke ger något positivt uttryck för sin vilja i dessa stycken. Vad angår medlemmar av svenska kyrkan synes man emellertid, utan att förgräpa sig på realitetskravet, kunna påstå att, med den frihet att utträda ur svenska kyrkan som numera står till buds, ett kvarstående i kyrkan innebär en presumtion för att den avlidne också, om än tyst, önskat att bli jordfäst i svenska kyrkans ordning. Utredningsmannen föreslår därför, att som huvudregel skall gälla att avliden som var medlem av svenska kyrkan skall jordfästas i svenska kyrkans ordning.

Utredningsmannen anser det emellertid vara klart, att denna presumtion skall kunna brytas genom ett skriftligt förordnande av den avlidne. Kravet

på särskild form för sådant uttryck för den avlidnes vilja bör i möjligaste mån eftergivnas. Därför föreslås att i första hand skall godtagas envar skriftlig förklaring, avgiven efter 18 års ålder, om att den avlidne icke önskat att bli jordfäst i svenska kyrkans ordning. I fall då dylikt skriftligt förordnande icke föreligger bör enligt utredningsmannens förslag en annorledes för de efterlevande uppenbar önskan av samma innebörd gälla. Om en sådan önskan blivit känd för den som i egenskap av anhörig eller närstående eller, där sådan ej är till, eljest ombesörjer begravningen, skall det åligga denne att förfara i enlighet därmed.

Det har övervägts att lämna föreskrifter om hur det skall förfaras för det fall att de efterlevande är oeniga i sådant hänseende. Då emellertid de efterlevande endast har att tolka den avlidnes vilja, har det icke synts utredningsmannen erforderligt att meddela föreskrifter därom.

Utredningsmannen erinrar slutligen att beträffande minderårigt barn det icke gärna kan göras gällande, att barnet i livstiden hyst någon önskan med avseende å jordfästning. Med hänsyn härtill föreslår utredningsmannen att, i fråga om barn som avlidit före 15 års ålder och som var medlem av svenska kyrkan, föräldrarna eller de som är i föräldrars ställe skall äga avgöra huruvida jordfästning i svenska kyrkans ordning skall ske.

Den föreslagna regeln medför att, då fråga är om barn under 15 år, föräldrarna eller de som är i föräldrarnas ställe har att ensamma råda i denna angelägenhet. Har den som fyllt 15 men icke 18 år skriftligen förordnat rörande sin jordfästning blir visserligen detta enligt de föreslagna reglerna icke bindande men denna önskan skall likväl efterkommas på samma sätt som varje annan önskan vilken kommit till uttryck i sådant hänseende.

Utredningsmannen erinrar att det ytterst blir beroende på de efterlevandes etiska hållning såväl att ett befintligt skriftligt förordnande från den avlidne verkligen kommer till synes som att ett omdöme om innebörden av hans annorledes uttryckta vilja är sakligt grundat.

I fråga om förutsättningarna för jordfästning i svenska kyrkans ordning då den avlidne icke tillhörde kyrkan anför utredningsmannen att presumtionen bör vara att den avlidne icke velat jordfästas i svenska kyrkans ordning. Otvivelaktigt kan dock fall förekomma då den som icke tillhörde kyrkan hyst en klar och otvetydig önskan att likväl varda jordfäst i kyrkans ordning. Och en sådan önskan kan föreligga lika väl hos den som aldrig tillhört kyrkan som hos den som utträtt ur densamma.

Utredningsmannen erinrar om att en motion i denna fråga väcktes vid 1951 års kyrkomöte och lades till grund för kyrkomötets skrivelse med begäran om utredning. En tvingande lagbestämmelse i ämnet har övervägts under utredningen men utredningsmannen har, efter överläggning med de sakkunniga, stannat för att föreslå en bestämmelse som icke är tvingande utan endast innefattar ett lagfästande av praxis. Enligt förslaget skall präst äga tillmötesgå en begäran om jordfästning i svenska kyrkans ordning,

oaktat den avlidne icke tillhörde kyrkan; såsom förutsättning angives i förslaget att den avlidne uppenbarligen önskat sådan jordfästning eller att eljest skäl därtill är. Den valda formuleringen ger möjlighet att tillmötesgå en begäran om jordfästning i svenska kyrkans ordning exempelvis i fall då okänd, som omkommit på havet, anträffas på svenskt område liksom också då den avlidne är ett spätt barn som vårdats av en nära anförvant, vilken önskar att barnet skall jordfästas i svenska kyrkans ordning oaktat barnet icke tillhörde svenska kyrkan. Utredningsmannen uttalar att man synes kunna hysa grundad förhoppning om att det vid tillämpningen av detta stadgande icke skall behöva uppstå några stridigheter. Det torde enligt vad utredningsmannen framhåller kunna förväntas att biskoparna var inom sitt stift kommer att utfärda direktiv för prästerskapet, hållna i en generös anda.

Beträffande spørsmålet, om kyrkorummet skall få upplåtas för jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans, erinrar utredningsmannen att, på grund av jordfästningslagens begränsning till att avse blott medlemmar av svenska kyrkan, frågan hittills gällt i vad mån avliden medlem av kyrkan får jordfästas i kyrkorummet i annan ordning än svenska kyrkans, men att nu föreligger jämväl frågan om kyrkorummets upplåtande i fall där den avlidne icke tillhörde kyrkan. Till en början hade utredningsmannen förelagt de sakkunniga ett utkast, enligt vilket tillträdet till kyrkorummet för jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans begränsades till vissa trossamfund, nämligen sådana vilkas jordfästningsritual icke kan anses strida mot svenska kyrkans uppfattning. Avsikten var därvid att Kungl. Maj:t skulle äga bestämma kretsen av dessa samfund. Utkastet, vilket innebar att jordfästningsceremoni utan religiös grundval över huvud icke fick förläggas till kyrkorummet, mötte emellertid enhällig gensaga från de sakkunnigas sida, varför utredningsmannen lät detta förslag falla.

De sakkunniga har varit eniga om att kyrka bör kunna upplåtas såväl för annan kristlig jordfästning (frikyrklig jordfästning) som för borgerlig jordfästning i egentlig mening, därest på grund av särskilda omständigheter jordfästningens förläggande till annan plats än kyrkorummet skulle vålla avsevärda olägenheter. Såsom exempel på dylika omständigheter har nämnts, att jordfästningen på grund av otjänliga väderleksförhållanden icke lämpligen kan förrättas på begravningsplatsen samt det fall att annan lämplig, närbelägen lokal, stor nog att rymma den menighet som kan beräknas komma att närvara vid jordfästningen, icke finnes att tillgå. Även andra fall kan tänkas, då kyrka bör upplåtas till jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans.

De sakkunniga vilka företräder svenska kyrkan har gjort gällande att den nuvarande bestämmelsen om upplåtande av kyrka för jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans möjliggör en upplåtelse i nu antydd utsträckning och att fördenskull anledning icke föreligger att omarbeta denna.

Företrädarna för frikyrklig och konfessionslös uppfattning, vilka icke framställit önskemål att kyrkorummet i vidare mån skulle ställas till förfogande, har emellertid hävdad, att det för underlättande av tillämpningen av bestämmelserna och för undvikande av konflikter vore önskvärt, att det av lagtexten i möjligaste mån framgår under vilka särskilda omständigheter kyrkorummet får upplåtas. Utredningsmannen anser detta önskemål böra vinna beaktande. Med hänsyn härtill föreslår utredningsmannen en regel av innehåll att jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans må förrättas i kyrkorummet allenast där på grund av särskilda omständigheter, såsom otjänliga väderleksförhållanden eller avsaknad av annan för jordfästningen lämplig lokal i närheten av begravningsplatsen, jordfästningens förläggande till annat ställe än kyrkorummet skulle vålla avsevärda olägenheter.

Utredningsmannen behandlar vidare ett spørsmål om förfarandet med avlidens aska efter eldbegängelse. I motion till 1953 års riksdag (I:87) hemställdes att utredning måtte ske rörande möjligheten att på önskan av den avlidne utströ hans aska å jord eller över vatten. Med hänvisning till att frågan syntes kunna inrymmas under direktiven för utredningsmannens uppdrag hemställde första lagutskottet att motionen måtte lämnas utan åtgärd (utlåtande nr 21). Detta blev riksdagens beslut. Utredningsmannen håller för sin del före att något behov av en reform i antydd riktning icke föreligger. På grund härav och då de sakkunniga icke velat tillråda bestämmelser i ämnet, framlägges icke något förslag därtill.

Yttranden

Några yttranden innehåller ett omdöme om utredningsmannens förslag i dess helhet. *Länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus län* och *Kopparbergs län, domkapitlet i Lund* och *Evangeliska fosterlandsstiftelsen* lämnar förslaget utan erinran eller ansluter sig till detsamma till alla delar. *Länsstyrelsen i Uppsala län* finner det tillfredsställande att utredningsmannen och de sakkunniga, representerande såväl olika trossamfund som konfessionslösa, kunnat i huvudsak ena sig om förslaget. *Domkapitlet i Visby* uttalar att lagstiftningen i en så ömtålig fråga som den föreliggande bör lämna ett icke obetydligt utrymme för sådana mänskliga synpunkter som i den enskilda situationen måste respekteras inom rimliga gränser. *Domkapitlet* finner det tacknämligt att förslaget utarbetats efter detta ögonmärke.

Erkännssamma uttalanden om förslaget i dess helhet återfinnes även i de yttranden som avgivits av *domkapitlen i Strängnäs, Västerås, Skara, Härnösand* och *Stockholm* samt av *Förbundet för religionsfrihet*.

Andra remissinstanser är mer förbehållsamma. *Domkapitlet i Växjö* fäster sålunda största vikt vid sina invändningar mot förslaget, bland annat i vad detta avser kyrkas upplåtande för jordfästning utan kristen karaktär, samt tillstyrker förslaget endast under förutsättning att invändningarna vinner beaktande. Enligt den mening som uttalas av *domkapitlet i Göteborg*

innehåller förslaget en del nya stadganden, vilka är oförenliga med uttalanden av 1951 års kyrkomöte och som ur olika synpunkter inger betänkligheter. *Frikyrkliga samarbetskommittén* framhåller att gällande lags begränsade tillämplighet sammanhänger med att utgångspunkten i lagen är frågan om kyrkotillhörigheten. Enligt samarbetskommitténs mening innebär förslaget dock på denna punkt ingen väsentlig förbättring utan snarare ett avsteg från den principiella uppfattning som kommit till uttryck i religionsfrihetslagen. Denna tar sin utgångspunkt icke i kyrkotillhörigheten utan i individens självbestämmanderätt. Ur allmänt demokratisk synpunkt och med religionsfrihetens princip för ögonen ter det sig för samarbetskommittén riktigare, att också beträffande hithörande frågor skriva en allmän lag som utgår från den enskilde medborgarens självbestämmanderätt inom de gränser, vilka anges av samhällets berättigade intressen i fråga om folkbokföring, hälsovård och allmän ordning, i stället för, såsom utredningsmannen föreslår, en lag av kyrkolags natur, där utgångspunkten är frågan om tillhörigheten till svenska kyrkan. Samarbetskommittén anser att lagstiftningen i ett land, där religionsfrihetens princip erkännes, icke har att befatta sig med själva jordfästningen i annan mån än det gäller för samhället att få nödiga garantier för att intet därvid förekommer som strider mot aktens allvarliga innebörd. Lagstiftningen bör alltså inskränka sig till begravningens andra moment, gravsättningen, eller den akt, vid vilken den döda kroppen eller askan efter denna gravsättes. Valet av form för de ceremonier och handlingar, under vilka de efterlevande skiljes från den döda människan, bör däremot lämnas oreglerade av lagen och överlåtas till den enskilde. *Metodistkyrkan i Sverige* och *Svenska baptistsamfundet* ansluter sig till samarbetskommitténs yttrande såväl i detta avseende som i övrigt.

Den blivande lagstiftningens legislativa karaktär behandlas även av följande remissinstanser. *Kammarkollegium* erinrar om att 1951 års kyrkomöteskommitté i sitt år 1955 avgivna betänkande angående kyrkomötets grundlagsenliga befogenheter m. m. (SOU 1955: 47 s. 138—141 och 232—233) ifrågasatt om samtliga bestämmelser i jordfästningslagen kan anses innefatta ämnen av kyrkolags natur samt för sin del uttalat att i en ny kyrkolag vissa av bestämmelserna icke bör medtagas. Enligt kollegiets mening bör emellertid den omständigheten att förslaget, liksom gällande jordfästningslag, även upptager bestämmelser vilka knappast kan anses ha karaktär av kyrkolag icke utgöra hinder mot förslagets antagande som lag. Beträffande denna nya lag — liksom beträffande åtskilliga andra eklestastiska författningar — får det bli en framtida fråga i vad mån bestämmelser av kyrkolags natur bör författningsmässigt särskiljas från bestämmelser som icke kan anses ha sådan natur. *Domkapitlet i Härnösand* anför liknande synpunkter samt tillägger att den av utredningsmannen valda lagformen synes vara den enda möjliga innan frågan om en ny kyrkolag förts närmare sin lösning. *Svenska pastoratens riksförbund* ifrågasätter — likaledes under hänvisning till kyrkomöteskommitténs betänkande — om icke den föreslagna lagen bör uppdelas i två särskilda lagar. I den ena lagen, vilken

bör utgöra kyrkolag och vara avsedd att infogas i en blivande enhetlig kyrkolag, skulle upptagas allt som rörde kyrkans medverkan, nämligen tillkännagivande vid gudstjänst om dödsfall, villkoren för kyrklig jordfästning, upplåtande av kyrka och klockringning. Den andra lagen skulle omfatta bestämmelserna om gravsättning.

Utredningsmannens förslag rörande jordfästning då den avlidne tillhörde svenska kyrkan har i flertalet yttranden lämnats utan erinran.

Domkapitlet i Linköping uttalar att motsvarande bestämmelser i gällande jordfästningslag givit anledning till den starkaste och mest berättigade kritiken. De föreslagna bestämmelserna har emellertid enligt domkapitlets mening en avfattning och ett innehåll som bör kunna godtagas av alla parter.

Domkapitlet i Visby anser att med de föreslagna bestämmelserna förfarandet med avseende å jordfästningen i fall där den avlidne icke förordnat därom kan föranleda väsentliga svårigheter om de efterlevande är oeniga. Om de efterlevande tolkar den avlidnes vilja på rakt motsatt sätt och tillika gemensamt ombesörjer begravningen, säges åtskillig irritation kunna uppstå och prästens ställningstagande kunna bli ytterst svårt. Domkapitlet ifrågasätter om icke närmare föreskrifter bör lämnas för fall av motstridiga meningar bland de efterlevande. Liknande synpunkter anföres av *domkapitlet i Härnösand*.

Frikyrkliga samarbetskommittén ansluter sig helt till utredningsmannens ståndpunkt att den avlidnes vilja bör vara avgörande för formen för jordfästningen. Denna ledande princip kommer emellertid enligt samarbetskommitténs mening icke till sin rätt om medlemskap i svenska kyrkan under nuvarande förhållanden — d. v. s. så länge medlemskapet icke är resultatet av ett aktivt personligt ställningstagande — utan vidare räknas som presumption för att den avlidne önskat jordfästning i svenska kyrkans ordning.

Utredningsmannens förslag beträffande jordfästning i svenska kyrkans ordning då den avlidne icke tillhörde kyrkan har i allt väsentligt tillstyrkts eller lämnats utan erinran under remissbehandlingen.

Frikyrkliga samarbetskommittén och *Förbundet för religionsfrihet* har dock invänt att de av utredningsmannen föreslagna bestämmelserna kan medföra risk för att jordfästning i svenska kyrkans ordning skulle komma att förrättas även i fall då så icke bör ske av hänsyn till respekten för den avlidnes önskemål.

Bland de remissinstanser, som yltrar sig i frågan om kyrkorummets upplåtande för jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans, är meningarna delade. I vissa yttranden godtages utredningsmannens förslag i huvudsak, under det att en del av dessa remissinstanser mer eller mindre uttryckligt hävdar att kyrkorummet bör vara förbehållet jordfästning i kristen ordning. Från frikyrkligt håll framföres

även den meningen att kyrkorummet i vidare mån än som föreslagits bör ställas till förfogande för jordfästningsakter med kristen prägel. Ett par remissinstanser anser å andra sidan att inga som helst begränsningar med avseende å kyrkorummets upplåtande bör föreligga.

En positiv inställning till den principiella ståndpunkten i förslaget redovisas av, jämte andra, *kammarkollegium, länsstyrelserna i Uppsala och Jönköpings län* samt *domkapitlen i Strängnäs, Västerås och Härnösand*. Hos dessa remissinstanser råder i stort sett samstämmighet om att kyrkorum, som invigts för svenska kyrkans gudstjänst, i princip bör vara förbehållet kulthandlingar i svenska kyrkans ordning eller i varje fall kulthandlingar med kristen innebörd. De av utredningsmannen föreslagna förutsättningarna för kyrkorummets upplåtande för jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans anses emellertid säkerställa att kyrkorummet endast i undantagsfall behöver ställas till förfogande för jordfästningsakter som förrättas utan anknytning till den kristna läran. Med hänsyn härtill ävensom till den av utredningsmannen föreslagna bestämmelsen, att vid jordfästning intet får förekomma som strider mot förrättningens helgd och allvarliga innebörd, bör enligt dessa remissinstansers mening utredningsmannens förslag i huvudsak kunna godtagas. *Domkapitlet i Luleå* och *en ledamot av domkapitlet i Uppsala* säger sig icke ha något att erinra mot utredningsmannens förslag.

Vaktornets bibel- och traktatsällskap anser att utredningsmannens förslag erbjuder tillräckliga garantier mot att onödiga formaliteter, prestigehänsyn eller fördomar skall hindra dem som utträtt ur svenska kyrkan att erhålla erforderligt utrymme för jordfästning eller motsvarande förrättning.

Till de remissinstanser, vilka hävdar att kyrkorummet bör vara förbehållet jordfästning i kristen ordning, hör *domkapitlen i Linköping, Skara, Göteborg* och *Visby*. Dessa myndigheter ansluter sig till ett uttalande av kyrkolagsutskottet vid 1951 års kyrkomöte, att det »bör näppeligen ifrågakomma att kyrka upplåtes för begravningsakt med icke-kristen karaktär» (betänkande nr 20 s. 24). *Domkapitlet i Linköping* tillägger för sin del, att en icke-kristen begravningsakt, i hur värdiga former den än förrättas, utgör en kränkning av kyrkorummets helgd. Domkapitlet medger emellertid, att fall kan tänkas då det måste te sig som en handling av kristlig barmhärtighet att öppna kyrkans portar för gästerna vid en sådan förrättning. Även *domkapitlet i Göteborg* uttalar att sällsynta undantagsfall väl kan tänkas förekomma då det är befogat att upplåta kyrka också för begravningsakt som saknar kristen karaktär. Det är dock enligt domkapitlets mening mindre tillfredsställande att i förevarande avseende låta sådana förrättningar vara jämställda med jordfästningar, förrättade enligt frikyrklig ordning. Om kyrkorummet över huvud skall upplåtas för icke-kristen jordfästning, bör det ske på grund av ett frivilligt tillmötesgående från kyrkans sida och icke efter ett direkt eller indirekt åläggande, som i praktiken innebär att kyrkan berövas den fria dispositionsrätten till helgedomen. *En ledamot av domkapitlet i Skara* menar att någon lagstadgad skyldighet att under vissa förutsättningar upplåta kyrkorummet för jordfästning i annan än svenska kyrkans ordning över huvud icke bör föreligga.

Svenska pastoratens riksförbund anför att överallt i landet torde skolkolorer och samlingslokaler av skilda slag kunna ställas till förfogande för icke-kristna jordfästningsakter. Det kan därför enligt förbundets mening icke anses obilligt om kyrkorummet förbehålles jordfästning i kristen ordning.

Domkapitlen i Uppsala, Växjö, Karlstad och Stockholm samt *Svenska prästförbundet* motsätter sig bestämt att kyrkorummet skall få upplåtas för jordfästning i annan än kristen ordning. Dessa remissinstanser hänvisar i allmänhet till att kyrkorummets helgade karaktär bör utgöra ett hinder mot att däri får förekomma något som strider mot kristen trosuppfattning. *Domkapitlet i Stockholm* ansluter sig för sin del till det av utredningsmannen först framlagda utkastet, enligt vilket kyrkorummet skulle ställas till förfogande för vissa trossamfund, nämligen sådana vilkas jordfästningsritual icke kan anses strida mot svenska kyrkans uppfattning. Domkapitlet ifrågasätter även om icke den borgerliga kommunen bör åläggas att där så erfordras ställa lämplig lokal (kommunalrum, skolsal eller annan samlingslokal) till förfogande för sådan jordfästningsakt som icke får äga rum i kyrka.

På frikyrkligt håll önskas såsom nämnts en vidgad tillgång till kyrkorummet för frikyrklig jordfästning. *Frikyrkliga samarbetskommittén* är angelägen framhålla att inga anspråk föreligger på tillträde till kyrkorummet för frikyrklig jordfästning i annat än rena undantagsfall. Reglerna härom bör dock enligt samarbetskommitténs mening vara mer objektiva och generösa än de föreslagna. Samma uppfattning har *Örebro missionsförening*. *Filadelfiaförsamlingen i Stockholm* finner det orimligt att ett för kristen gudstjänst helgat kyrkorum skall få tagas i anspråk för jordfästning i fall där varken den avlidne eller ceremonien har någon anknytning till kristen religion. På frikyrkligt håll är man emellertid, enligt församlingens utsago, förvånad och missträknad över att icke kyrkorummet föreslagits skola ställas till förfogande för frikyrklig jordfästning utan annat villkor än att jordfästningsritualen icke kan anses strida mot svenska kyrkans uppfattning.

Länsstyrelsen i Norrbottens län och *Förbundet för religionsfrihet* önskar inga som helst begränsningar med avseende å kyrkorummets upplåtande. Förbundet säger sig beklaga att förslaget icke innebär någon effektiv lösning av lokalproblemet. På de många håll där särskilda begravningskapell saknas blir det, såvitt förbundet kan bedöma, svårt att med de föreslagna reglerna föranstalta om icke-kyrklig begravning. Enligt förbundets mening bör, så länge svenska kyrkan är statskyrka, kyrkorummet villkorslöst upplåtas för sådan begravning.

Den föreslagna exemplifieringen av omständigheter, under vilka kyrkorummet får upplåtas, kritiseras i och för sig av flera av nämnda remissinstanser. *Kammarkollegium*, *länsstyrelsen i Jönköpings län*, *domkapitlen i Linköping, Strängnäs, Göteborg* och *Visby* samt *Frikyrkliga samarbetskommittén* anser, delvis från olika utgångspunkter, att exemplen är olämpligt valda och kan vålla missförstånd. *Domkapitlen i Skara, Strängnäs* och *Härnösand* samt *Svenska pastoratens riksförbund* menar att exemplifieringen bör helt utgå.

I fråga om förfarandet med avlidens aska efter eldbegängelse har utredningsmannens ståndpunkt, att icke föreslå några bestämmelser i ämnet, föranlett instämmande uttalanden av några remissmyndigheter. *Domkapitlet i Skara* anför sålunda att det ifrågasatta förfarandets symbolspråk — antydande ett uppgående i allt — så starkt strider mot den kristna uppståndelsetron att ett lagfästade av en sådan akt i anslutning till kyrklig jordfästning ej bör ske. *Domkapitlet i Växjö* anser att utredningsmannen företräder en sund reaktion mot ett utifrån påträngande bruk, för vilket det synes helt olämpligt att bereda plats. Det är enligt domkapitlets mening angeläget att det på detta område finnes en enkel och bestämd ordning som utesluter onödiga moderiktningar; aska bör förvaras i urna som nedsättes på kyrkogård eller uppställas i kolumbarium. *Domkapitlet i Härnösand* finner lagstiftning i förevarande avseende varken behöflig eller önskvärd.

En positiv inställning till det ifrågasatta förfarandet eller en liknande ordning redovisas emellertid av andra remissinstanser. *Kammarkollegium* säger sig sålunda icke kunna finna att ett spridningsförfarande föranleder principiella betänkligheter. Enligt vad kollegiet inhämtat är det även tillåtet i flera kulturländer. Den omständigheten, att förfarandet sannolikt skulle komma att tillämpas endast sällan, bör enligt kollegiets mening icke få hindra en reform.

Byggnadsstyrelsen tar likaledes avstånd från utredningsmannens uppfattning att behov saknas av en reform i antydd riktning men anlägger härvidlag andra synpunkter. I sin plan- och granskningsverksamhet säger sig styrelsen ofta möta svåra problem då det gäller att anskaffa mark, lämpad för anläggning eller utvidgning av begravningsplats. Ett förfarande innebärande att aska utströs inom ett bestämt område av en begravningsplats är, enligt vad styrelsen erfarit, icke helt främmande för församlingarna. Inom flera begravningsplatser, t. ex. i Hälsingborg, finnes sålunda särskilda områden redan reserverade i avvaktan på en eventuell lagändring. Styrelsen framhåller att det givetvis är omöjligt att förutspå vilken utbredning förfarings sättet att utströ aska i fri natur skulle få i vårt land. En utveckling parallell med eldbegängelseskicket snabba spridning är icke helt otänkbar. Enligt vad styrelsen inhämtat sprides i England de kremerades aska i 90 fall av 100. Styrelsen påpekar vidare att, om bruket skulle vinna utbredning i Sverige, kommer på längre sikt behovet av mark för gravsättningsändamål att minska, antingen utströendet sker inom särskilda områden eller å jord i fri natur eller över vatten. Därjämte kommer det att bli möjligt att använda sådana inom eller i anslutning till begravningsplatser belägna markområden, vilka på grund av markens beskaffenhet icke lämpar sig för gravsättning i vanlig ordning. Därest sådana områden erhåller en värdig prägel skulle de mer än väl tåla att jämföras med många hårt utnyttjade s. k. urnlunder. Såväl etiska som praktiska skäl talar enligt styrelsens mening för att frågan närmare utredes.

Förbundet för religionsfrihet finner att skäl saknas att vägra ett sprid-

ningsförfarande. Utredningsmannens ståndpunkt att behov av en reform icke föreligger är enligt förbundets mening principiellt oriktig, eftersom ett ideellt behov icke kan bedömas efter måttstock. *Christian Science trossamfund* anlägger liknande synpunkter samt hemställer enträget att spridningsförfarandet måtte medgivas.

Svenska eldbegängelseföreningen vänder sig mot ett uttalande under riksdagsbehandlingen av motionen i frågan, nämligen att spridningsförfarandet är främmande för kyrklig sed och svensk tradition. En sådan uppfattning är enligt föreningens mening oegentlig, eftersom fråga är om ett hittills icke tillåtet förfarande. Samma invändning kunde för icke länge sedan göras mot eldbegängelseskicket, men denna rörelse omfattas nu av ungefär en femtedel av befolkningen och befinner sig i snabb tillväxt. Föreningen erinrar vidare att i England förfarandet är det vanligast förekommande efter eldbegängelse samt att här i landet flera framställningar skett till Kungl. Maj:t om tillstånd i detta hänseende. Föreningen har sig även bekant att urnor finnes deponerade i kolumbarierna med förordnande att askan skall spridas om förfarandet blir tillåtet. Föreningen ämnar icke själv propagera för förfarandet men finner det rimligt att tillstånd därtill kan erhållas efter viss prövning. Eftersom förfarandet med hänsyn till klimatet i vårt land lämpligen kan äga rum endast under en mindre del av året, vill föreningen emellertid erinra om att ett ur denna synpunkt lämpligare förfarande med askan efter den, som önskar en anonym gravplats där askan snarast möjligt förenas med jorden, är att nedsätta askan utan omgivande urna direkt i jorden inom ett härför avskilt område å begravningsplatsen. Detta förfarande — som säges förekomma i Danmark — inrymmes enligt föreningens mening under gällande lag, under förutsättning att med gravsättning förstås, icke endast askans nedsättande i viss angiven grav, utan även nedsättande var som helst inom ett större gravområde.

Departementschefen

Det förslag till ändring i jordfästningslagen som framlades för riksdagen och kyrkomötet år 1951 i samband med religionsfrihetslagens tillkomst föranledde viss kritik. Både riksdagen och kyrkomötet ansåg en omarbetning av lagen önskvärd. Vid riksdagsbehandlingen anmärktes särskilt att lagens bestämmelser var svårbegripliga och i vissa fall kunde synas vilseledande. Kyrkomötet fann bland annat de i förslaget upptagna reglerna om jordfästning i svenska kyrkans ordning, då den avlidne tillhört kyrkan, ha ett otillfredsställande innehåll. Lagförslaget blev emellertid antaget såsom ett provisorium i väntan på närmare utredning.

En sådan utredning har nu skett och förslag till en omarbetad lag har upprättats av en utredningsman i samråd med företrädare för olika meningsriktningar. Frånsett frågan om upplåtande av kyrka för jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans, varom synnerligen delade meningar synes råda, har förslaget i huvudsak mottagits gynnsamt under remissbehandlingen. Frikyrkliga samarbetskommittén har emellertid uttalat att

lagstiftningen borde inskränkas till att behandla frågan om gravsättning, under det att valet av form för jordfästning borde lämnas oreglerat och överlåtas till den enskilde. I några yttranden har man ingått på frågan om skiljande av de delar i lagen som är av kyrkolags natur från lagens övriga innehåll. Sålunda anmärkes i ett yttrande att den föreslagna lagen borde uppdelas på två särskilda lagar.

Såsom jag framhöll vid min anmälan av hithörande frågor år 1951 (proposition 1951: 100 s. 101) har de former som iakttages, då en död människa begravs, djupa rötter i folkliga och religiösa föreställningar. Sedvänjorna på detta område upprätthålles av en stark tradition. Det skulle därför säkerligen icke medföra några hastiga förskjutningar i sedvänjorna, om hithörande frågor lämnas oreglerade av lagstiftningen. Då det nu finnes lagbestämmelser i detta ämne, bör dessa dock enligt min mening icke avlägsnas utan såvitt möjligt ges ett innehåll som kan allmänt godtagas. Ett särskilt skäl att bibehålla lagbestämmelser på detta område är att eljest den viktiga principen, att den avlidnes önskemål i fråga om jordfästningens konfessionella karaktär bör respekteras, icke skulle komma till ett tydligt uttryck. Åtskilligt talar för ett särskiljande av de delar i jordfästningslagen som är av kyrkolags natur och de delar som har en allmännare giltighet. Att nu spalta upp det föga omfattande lagmaterialet på två skilda lagar skulle dock göra detta mera svåröverskådligt. Det synes däremot vara ägnat att underlätta förståelsen av lagens innehåll, om bestämmelserna grupperas så att de mera allmängiltiga stadgandena hänföres till en första avdelning under särskild rubrik och de stadganden som närmare berör svenska kyrkan och är av kyrkolags natur upptages i en senare avdelning.

Beträffande frågan om jordfästning då den avlidne var medlem av svenska kyrkan stadgades ursprungligen i jordfästningslagen att den avlidne skulle jordfästas inom sex veckor efter dödsfallet, om ej giltiga orsaker till längre uppskov var för handen. Jordfästningen skulle förrättas av präst i svenska kyrkan enligt kyrkohandbokens föreskrifter. Detta ovillkorliga jordfästningstvång upphävdes genom lagändringar år 1926. Därvid bibehölls visserligen kravet på kyrklig jordfästning såsom huvudregel, men begravning utan jordfästning medgavs i två fall, nämligen dels då den avlidne skriftligen förordnat därom och dels då det begärdes av den avlidnes närmaste anhöriga eller andra närstående; i sistnämnda fall dock ej om den avlidne gjort skriftligt förordnande av motsatt innebörd.

Tillämpningen av dessa bestämmelser visade sig medföra svårigheter, sammanhängande bland annat med att i sådana fall då skriftligt förordnande av den avlidne icke förelåg framställning om underlåtande av jordfästning i svenska kyrkans ordning måste ske hos pastor i församlingen. Anmälan krävdes alltså beträffande alla dem som, ehuru de alltjämt tillhörde kyrkan, hade anslutit sig till en frikyrkoförsamling och önskat en frikyrklig jordfästning. I anledning därav ändrades bestämmelserna i samband med religionsfrihetslagens tillkomst.

Den ledande grundsatsen bör självfallet vara, att den avlidnes vilja skall respekteras såväl i frågan om jordfästning över huvud skall äga rum som beträffande jordfästningens konfessionella karaktär. Det kan betraktas som ett led i den enskilda människans religiösa frihet, att hon under sin livstid kan känna sig trygg för att hennes begravning kommer att ske i överensstämmelse med hennes önskemål. Rättsreglerna bör alltså ha den innebörden att, om den avlidne givit uttryck åt en önskan i detta avseende, denna om möjligt bör uppfyllas.

Frågan i vad mån det är praktiskt möjligt att säkerställa att den avlidnes önskan också blir respekterad erbjuder vissa svårigheter. I 1951 års proposition framhöll jag att denna fråga sammanhänger med vad som i allmänhet gäller om verkan av föreskrifter som den avlidne meddelat. Då det kunde råda någon tvekan om innebörden av gällande bestämmelser i sådana fall då den avlidnes föreskrifter gällt annat än disposition över egendom, infördes vid detta tillfälle ett stadgande i jordfästningslagen om giltigheten av testamentariskt förordnande rörande formen för jordfästning. Innebörden av detta stadgande synes dock vara svårtillgänglig; stadgandet har därför väckt kritik. Då frågan i de flesta fall torde ha endast teoretiskt intresse, torde stadgandet icke behöva bibehållas i lagen; ett utelämnande av stadgandet torde icke innebära någon ändring i fråga om giltigheten av ett testamentariskt förordnande, då sådant i undantagsfall upprättats.

I övrigt torde utredningsmannens förslag, att medlemskap i svenska kyrkan skall anses innebära en presumtion för att den avlidne också avsett att hans jordfästning skall äga rum i svenska kyrkans ordning, kunna godtagas. En dylik presumtion torde i det övervägande antalet fall leda till ett resultat som överensstämmer med vad den avlidne önskat. Uppenbarligen bör emellertid, såsom utredningsmannen anför, presumtionen kunna brytas på grund av olika omständigheter. Presumptionsregeln skall alltså icke vinna tillämpning då den avlidne i skriftligt förordnande givit uttryck åt en önskan att jordfästning icke skall ske i svenska kyrkans ordning. Även på annat sätt kan han ha givit uttryck åt en önskan i detta hänseende, t. ex. genom medlemskap i frikyrkoförsamling eller genom anslutning till ideell förening, som verkar för konfessionslös begravning, eller genom något uttalande eller enbart genom sin av de anhöriga kända allmänna inställning till dylika frågor. Över huvud taget bör alltså presumtionen kunna brytas icke blott genom en skriftlig förklaring utan också genom en på annat sätt framkommen önskan hos den avlidne att icke bli jordfäst i svenska kyrkans ordning.

Beträffande minderåriga barn kan det, såsom utredningsmannen anför, icke gärna presumeras att barnet i livstiden hyst någon önskan med avseende å jordfästning. Under utredningsarbetet har inom de sakkunnigas krets även framhållits att det skulle kunna framstå som onödigt rigoröst om ett minderårigt barn, som var medlem av svenska kyrkan, alltid måste jordfästas i svenska kyrkans ordning. Detta synes sålunda uppenbarligen otillfredsställande, om barnets föräldrar är medlemmar av frikyrkligt trossamfund

och själva önskar att barnet skall jordfästas i detta samfunds ordning. Jag ansluter mig därför till utredningsmannens förslag, att presumtionsregeln icke skall vara tillämplig då det gäller jordfästning av barn som avlidit före 15 års ålder. I detta fall synes bestämmanderätten böra tillkomma barnets vårdnadshavare. Mot vad utredningsmannen anfört om sådana undantagsfall då barn som fyllt 15 men icke 18 år givit uttryck åt någon önskan i detta hänseende, torde i sak ej vara något att erinra. Det synes emellertid icke vara nödvändigt att, i fråga om skriftliga förordnanden, upprätthålla en skillnad mellan fall då den avlidne var över eller under 18 år. Det torde vara mycket sällsynt att någon i sådan ålder gör skriftligt förordnande om jordfästning. Om detta i något fall skulle ha skett, bör förordnandet respekteras.

Ansvaret för att den avlidnes önskemål blir respekterade kommer alltså att vila på den avlidnes anhöriga eller närstående eller dem som eljest, då sådana ej finnes, ombesörjer begravningen. Att närmare bestämma denna krets av personer eller att meddela några regler för fall av oenighet mellan dem synes icke vara praktiskt möjligt. Om begravningen ombesörjes av myndighet eller annan å tjänstens vägnar, ingår ett iakttagande av framkomna önskemål i tjänsteåliggandet. Det kommer, såsom utredningsmannen framhållit, ytterst att bero på de efterlevandes etiska hållning såväl att ett befintligt skriftligt förordnande av den avlidne över huvud kommer till synes som att ett omdöme om hans annorledes uttryckta vilja är sakligt grundat.

I fråga om jordfästning i svenska kyrkans ordning då den avlidne icke tillhörde kyrkan bör såsom utredningsmannen anfört presumptionen vara att sådan jordfästning icke skall förrättas. Det kan dock föreligga situationer då det likväl är berättigat att tillmötesgå en begäran om sådan jordfästning.

Mot förslaget att införa en bestämmelse om jordfästning i nu avsedda fall har under remissbehandlingen invänts att den kan medföra risk för att jordfästning i svenska kyrkans ordning skulle komma att förrättas även i fall då så icke bör ske med hänsyn till respekten för den avlidnes önskemål. Vad sålunda påpekats är emellertid endast en sida av det mera omfattande problemet, i vad mån det över huvud taget är praktiskt möjligt att genom lagbestämmelser garantera att den avlidnes vilja blir tillgodosedd. Det kommer även i dessa fall att bero på de efterlevandes etiska hållning, att icke den som t. ex. tagit avstånd från svenska kyrkan genom ett utträde likväl utan grund påstås ha önskat kyrklig jordfästning. De kyrkorättsliga bestämmelserna i ämnet bör, som utredningsmannen med instämmande av de sakkunniga förordat, ha det innehållet att prästen skall kunna tillmötesgå en begäran om jordfästning i svenska kyrkans ordning, om det finnes skäl till detta, men att å andra sidan någon ovillkorlig förpliktelse att förrätta sådan jordfästning icke skall föreligga.

Frågan om kyrkorummet skall få upplåtas för jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans har senast behandlats i samband med tillkomsten av 1951 års religionsfrihetslag. Den avfattning av bestämmelsen i ämnet som man då beslöt sig för innebär icke någon saklig ändring av vad som hade gällt tidigare, nämligen att det skall ankomma på pastor att avgöra om kyrka skall få upplåtas för sådan jordfästning och att tillåtelse får lämnas, om det finnes särskilda skäl. I samband därmed gjordes vissa uttalanden (prop. 1951: 100 s. 105, riksdagens särskilda utskott 1951: 1 s. 79, kyrkolagsutskottet 1951: 20 s. 24), av vilka i huvudsak framgår att vad som skulle betraktas som särskilda skäl icke kunde närmare angivas utan finge bli beroende på praxis; riksdagen framhöll dock att exempelvis olämpliga väderleksförhållanden borde kunna godtagas såsom särskilt skäl och att stadgandet borde tillämpas i en generös anda, under det att kyrkomötet betonade vikten av att praxis inte ändrades och att återhållsamhet i synnerlig grad vore påkallad.

Utredningsmannens förslag innehåller en ändrad utformning av den gällande lagtexten som syftar till att i möjligaste mån angiva under vilka särskilda omständigheter kyrka får upplåtas. Bland de sakkunniga, med vilka utredningsmannen samrätt, har det rått enighet om att kyrka får upplåtas vare sig det är fråga om annan kristlig jordfästning (frikyrklig jordfästning) eller det avses en borgerlig jordfästning i egentlig mening, därest jordfästningens förläggande till annan plats på grund av särskilda omständigheter skulle vålla avsevärda olägenheter. Såsom exempel på dylika omständigheter anger utredningsmannen att jordfästningen på grund av otjänliga väderleksförhållanden icke lämpligen kan förrättas på begravningsplatsen samt det fall att annan lämplig, närbelägen lokal, stor nog att rymma den menighet som kan beräknas komma att närvara, icke finnes att tillgå. Utredningsmannen anför att även andra fall kan tänkas då kyrka bör upplåtas.

De sakkunniga som biträtt vid utredningen har emellertid icke varit eniga om behovet av att bestämmelsen omarbetades. Förslaget härtill ansluter sig till ett önskemål från frikyrkliga och konfessionslösa representanter, medan de sakkunniga som företrädde svenska kyrkan ansåg att gällande bestämmelse möjliggjorde upplåtelse av kyrka i den utsträckning varom de sakkunniga enats. Även under remissbehandlingen har starkt delade meningar framträtt.

Det föreligger alltså icke någon enighet om den föreslagna bestämmelsen. De som förordat densamma tycks ha uppfattat den som mera generös än den nuvarande, allmänt hållna lagregeln, men att så är fallet synes icke otvetydigt framgå av den föreslagna lagtexten. Dessutom är det över huvud taget mycket vanskligt att genom en exemplifiering i lagen närmare ange, i vilka fall kyrka bör få upplåtas. Under dessa förhållanden synes det lämpligare att bibehålla den nuvarande, allmänt hållna formuleringen. Den närmare innebörden av lagregeln blir då beroende på den praxis som får utbildas sig på grundval av motivuttalandena vid frågans behandling. Liksom tidigare anförts av riksdagen vill jag framhålla att tillämpningen hör ske i en gene-

rös anda. Det är enligt min mening otillbörligt och stötande att stridigheter förekommer i sådana frågor. Om de efterlevande av särskilda skäl önskar fira den dödes minne på ett värdigt och allvarligt sätt vid en högtid i kyrkan, bör detta i allmänhet tillåtas dem, även om de icke önskar följa den kyrkliga jordfästningsritualen. Det synes mig som om det också ur svenska kyrkans synpunkt skulle vara av värde att kunna bistå sörjande som behöver rum för en begravningsakt, även om den icke sker enligt kyrkans ordning. Å andra sidan bör naturligtvis inte en förrättning som är stötande för församlingen få förekomma i kyrka.

Utredningsmannen har föreslagit att ärenden om upplåtande av kyrka skulle kunna underställas biskopens prövning. Beslut i sådana ärenden torde redan nu kunna överklagas enligt de regler som gäller för administrativa besvär i allmänhet. Såsom brådskande torde sådana besvär få handläggas av biskopen enligt 15 § lagen om domkapitel. Då alltså möjlighet redan föreligger att få till stånd en överprövning av beslutet samt, enligt vad jag inhämtat, frågan om beslutanderätten vid upplåtelse av kyrka är under utredning inom församlingsstyrelsekommittén anser jag att spørsmålet om underställning av dylika beslut icke bör upptagas i detta sammanhang.

Frågan om förfarandet med avlidens aska efter eldbegängelse föranledde en motion vid 1953 års riksdag, vari begärdes en utredning om sådan ändring i jordfästningslagen att efter eldbegängelse de efterlevande må kunna tillåtas att efter Konungens prövning i enlighet med den avlidnes önskan i värdig form utströ hans aska å jord eller i vatten. Första lagutskottet anförde att det i motionen angivna önskemålet visserligen torde omfattas endast av ett fåtal men att utskottet likväl ansåg att spørsmålet förtjänade att utredas.

Utredningsmannen, som har behandlat frågan, har emellertid ansett att något behov av en reform i antydd riktning icke föreligger i vårt land, och han har därför icke avgivit något förslag därtill.

Det regelmässigt tillämpade förfarandet efter eldbegängelse är att askan, innesluten i urna, nedsättes i grav eller uppställs i kolumbarium. Det har emellertid framträtt vissa önskemål om ett annat förfarande. Närmast tänker man sig ett förfarande innebärande att askan sprides. Därmed skulle vinnas att askan snabbt förenas med jord eller vatten och att särskild namngiven gravplats är obehövlig.

Enligt gällande bestämmelser skall senast ett år efter eldbegängelse askan nedsättas å kyrkogård eller annan begravningsplats antingen i grav eller ock ovan jord i tillsluten urna, som är insatt i överbyggt och stängt förvaringsrum eller fast förenad med underlaget (13 § första stycket eldbegängelsekungörelsen). Aska som nedsättes i jord behöver således icke vara förvarad i tillsluten urna; sådan är obligatorisk endast i fall där askan nedsättes ovan jord i kolumbarium eller på särskilt anordnad förvaringsplats.

Enligt min mening är nu gällande bestämmelser rörande förfarandet med

aska efter avliden alltför restriktiva. Det finnes från det allmännas synpunkt icke någon anledning att icke även andra önskemål kan få tillgodoses än de nu brukliga sätten att gå tillväga efter eldbegängelsen. En förutsättning bör dock vara att det härvid tillgår på ett värdigt och pietetsfullt sätt. Det torde därför som allmän regel icke vara lämpligt att eftergiva kravet på att askan skall nedsättas eller förvaras på begravningsplats, vare sig en allmän eller enskild sådan. Om man nämligen tillät efterlevande att bevara aska på annan plats, skulle all kontroll saknas att detta icke skedde på ett stötande eller mot den avlidne pietetslöst sätt. Då det gäller att tillgodose ett önskemål att få utströ aska i naturen, bör ett sådan förfaringsätt vara tillåtet inom begravningsplats, i den mån denna är lämpligt ordnad härför. Möjlighet bör också kunna finnas att utströ aska på annan plats än begravningsplats, t. ex. i öppna havet. Det är dock icke lämpligt att mera generellt medgiva ett sådant tillvägagångssätt, utan detta bör få förekomma endast under förutsättning att det föreligger betryggande garantier för att därvid kommer att förfaras på ett sätt som icke är stötande eller pietetslöst. Det bör därför i sådana fall krävas särskild dispens, som lämpligen bör få meddelas av länsstyrelse.

Bestämmelser rörande förfarandet med aska efter eldbegängelse enligt de riktlinjer som nu angivits synes lämpligen kunna meddelas av Kungl. Maj:t och införas i eldbegängelsekungörelsen. I lagen torde endast erfordras ett stadgande enligt vilket Kungl. Maj:t — såsom undantag från den eljest gällande principen att avliden skall gravsättas på begravningsplats — äger meddela bestämmelser om förfarandet med aska efter den som undergått eldbegängelse.

Jag övergår här efter till att redogöra för detaljutformningen av departementsförslaget. Skillnaden i sak mellan departementsförslaget och utredningsmannens förslag framgår väsentligen av vad jag anfört i det föregående. En viss omredigering har gjorts för att under skilda rubriker särskilja de delar av lagen som är allmängiltiga och sådana som hänför sig till svenska kyrkan och därför är av kyrkolags natur. Därvid har beaktats vad som anförts av 1951 års kyrkomöteskommitté i denna fråga (SOU 1955: 47 s. 139—141, 232—233, 311, 318).

Förslag till lag om jordfästning m. m.

Allmänna bestämmelser

1 §.

Vid ett särskiljande av de bestämmelser som är mera allmängiltiga och kyrkolagsbestämmelserna i ämnet är det i första hand av vikt att i lagen ge uttryck åt den allmänna principen, att den avlidnes vilja skall respekteras i fråga om jordfästning och gravsättning. Det är självfallet inte möjligt att

ge ett stadgande härom en mera kategorisk form. Praktiska och ekonomiska hinder kan uppstå sig mot förverkligandet av den avlidnes önskemål. Det kan likväl ha en viss betydelse att det i lagen fastslås att den avlidnes vilja bör vara vägledande för de efterlevande, då det gäller hans begravning. Naturligtvis bör särskilt avseende fästas vid om den avlidne givit uttryck åt sin önskan i skriftligt förordnande eller om denna får anses framgå av hans samfundstillhörighet. Dessa grundläggande regler bör i lika mån äga tillämpning med avseende å svenska kyrkans medlemmar och andra.

Utredningsmannen har föreslagit att man i lagen skulle övergå till ett ändrat uttryckssätt så att uttrycket begravning skulle innebära en sammanfattande benämning samt att med jordfästning skulle förstås de ceremonier och handlingar, varunder de efterlevande och andra skiljes från den döda människan, och med gravsättning den akt, varmed den döda kroppen eller askan efter denna gravsättes.

Då det gäller uttrycket jordfästning kan det vara lämpligt att, såsom utredningsmannen föreslår, använda denna term för den högtidliga akten, oavsett om denna har en religiös prägel, och att alltså med uttrycket jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans beteckna såväl en jordfästning vilken följer ritualen inom annat trossamfund som en jordfästning vilken icke följer bestämd ritual. Även den föreslagna termen gravsättning torde kunna godtagas, då den i huvudsak synes överensstämma med språkbruket.

2 §.

Paragrafen motsvaras i gällande jordfästningslag av 9 § 1 mom. första stycket första meningen och andra stycket samt i utredningsmannens förslag av 5 § 1 mom. första stycket.

Begravningsplats är allmän eller enskild. Med begravningsplats torde få förstås jämväl kolumbarium, vare sig detta är friliggande eller anslutet till kyrka.

Under remissbehandlingen har uppmärksamats att utredningsmannens förslag avviker från gällande lag såtillvida att i lagen anges att begravningsplats skall vara behörigen invigd under det att förslaget motsvarande bestämmelse talar om att begravningsplats skall vara behörigen anordnad. *Domkapitlet i Luleå* har sålunda anfört att jordfästning i svenska kyrkans ordning bör förrättas endast i rum eller å plats som invigts för ändamålet. Rum som anvisas av församlingen för jordfästning får förutsättas alltid vara invigt utan särskild föreskrift därom. Enligt domkapitlets mening bör emellertid av lagtexten framgå att jämväl begravningsplats skall vara invigd. Liknande synpunkter har anförts av *länsstyrelsen i Uppsala län*, *domkapitlet i Uppsala* och *Visby* samt *kyrkorådet i Uppsala domkyrkoförsamling*. Sålunda har domkapitlet i Visby anfört att uttrycket »vila i vigd jord» har en så allmän och stark ställning att kravet på begravningsplatsens invigning ej bör utan vägande skäl eftergivnas.

Utredningsmannen synes med det ändrade ordvalet på denna punkt avse att allmän begravningsplats skall kunna anläggas utan att invigas enligt

kyrko-handboken. Denna mening kan jag icke biträda. Uppenbart är emellertid att den nuvarande bestämmelsen förbigår en väsentlig sida i anordnandet av en begravningsplats, nämligen att området måste vara på sådant sätt frånskilt annan mark och ställt till disposition att det kan varaktigt användas för sitt ändamål. Erforderliga planeringsarbeten och andra anordningar bör vara avslutade, innan en begravningsplats eller del därav toges i bruk. Vissa administrativa bestämmelser i ämnet finnes i 1920 års kungörelse med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet ävensom i hälsovårdsstadgan, men några lagstadganden finnes däremot icke. Det kan därför vara naturligt att på föreslaget sätt använda ett något mera omfattande uttryckssätt. Dessutom bör av lagtexten framgå att invigning skall ske beträffande begravningsplats som upplåtes till allmänt bruk. Då fråga är om en avskild del av allmän begravningsplats, avsedd för en särskild grupp av människor, t. ex. katolsk begravningsplats, skall självfallet invigningen ske i den form som motsvarar ändamålet.

Beträffande stadgandet i paragrafen angående förfarandet med aska efter eldbegängelse hänvisas till vad som anförts i det föregående.

3 §.

Frånsett en redaktionell jämkning överensstämmer paragrafen med 9 § 2 mom. i gällande jordfästningslag och 5 § 2 mom. i utredningsmannens förslag.

4 §.

Bestämmelser med motsvarande innebörd finnes i gällande jordfästningslag i 9 § 1 mom. andra stycket och i utredningsmannens förslag i 5 § 1 mom. andra stycket.

Rätt till lägerstad på kyrkogård eller annan allmän begravningsplats tillkommer sedan lång tid tillbaka envar utan avseende å trosbekännelse. Denna regel, som kommit till uttryck i såväl gällande jordfästningslag som utredningsmannens förslag, har upptagits i förevarande paragraf. Eftersom ej heller såsom villkor för rätt till gravplats å allmän begravningsplats bör få föreskrivas, att den avlidne blivit jordfäst eller blivit jordfäst i viss ordning, har jämväl detta utsagts i paragrafen.

Motsvarande bestämmelse i den nuvarande jordfästningslagen överflyttades dit år 1951 i samband med tillkomsten av religionsfrihetslagen. Den ger uttryck åt en allmän, av religionsfriheten motiverad princip om lika rätt för alla till de allmänna begravningsplatserna. Den nu föreslagna bestämmelsen synes därför böra ha sin plats i den del av lagen som icke är av kyrkolags natur; denna placering innebär icke något ställningstagande till kyrkolagsstiftningens omfattning då det gäller kyrklig egendom.

5 §.

Stadgandet i första stycket motsvaras i gällande jordfästningslag av 9 § 1 mom. första stycket andra meningen och i utredningsmannens förslag av 7 §.

Utredningsmannen har föreslagit att bestämmelsen i jordfästningslagen, att vid gravsättning intet får förekomma som strider mot förrättningshelgd och allvarliga innebörd, utvidgas att gälla jämväl vid jordfästning.

Förbundet för religionsfrihet har i sitt remissyttrande anfört att syftet med stadgandet i och för sig är klart och helt berättigat, men att gällande allmän lag får anses utgöra tillräckligt skydd i förevarande hänseende och att stadgandet därför är onödigt.

Ett stadgande av denna innebörd har hittills haft sin plats i jordfästningslagen; anledning att nu utesluta stadgandet torde icke föreligga.

Paragrafens andra stycke motsvarar 9 § 3 mom. i gällande jordfästningslag.

Utredningsmannen har för sin del ansett, att stadgandet, såsom en allmänt hållen ordningsföreskrift, knappast har sin rätta plats i en lag av förevarande slag. Syftet med stadgandet tillgodoses enligt utredningsmannens mening genom föreskrifterna i hälsovårdsstadgan, att begravningsplats i stad och på land skall vara omsorgsfullt utdikad och prydligt planterad (25 § 1 mom. andra stycket sista punkten och 51 § 1 mom. andra stycket sista punkten). På grund härav och då något rättsligt korrektiv mot eftersättandet av stadgandet saknas, har detta uteslutits i utredningsmannens förslag.

Under remissbehandlingen har anförts av *kammarkollegium* och *länsstyrelsen i Jönköpings län* att ett stadgande av detta slag icke är utan betydelse såsom en allmän anvisning om att allmänna och enskilda begravningsplatser bör vårdas.

Enligt min mening bör stadgandet bibehållas i lagen. Vid vanvård av begravningsplats som förvaltas av kyrkligt eller borgerligt kommunalt organ bör rättelse kunna vinnas i administrativ väg. Vanvård av enskild begravningsplats torde i allmänhet innebära ett åsidosättande av de villkor som uppställts för anordnandet och bör i sådant fall kunna medföra ett förverkande av rätten att hålla området såsom begravningsplats.

Om jordfästning inom svenska kyrkan m. m.

6 §.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 1 § i gällande jordfästningslag och 2 § i utredningsmannens förslag.

Det bör liksom hittills ankomma på pastor i den församling, där avliden medlem av svenska kyrkan var kyrkobokförd, att ombesörja att dödsfallet blir tillkännagivet från predikstolen. Underlag för tillkännagivandet erhålles genom den anmälan om inträffat dödsfall som skyndsamt skall ske till pastor (18 § folkbokföringsförordningen). Av kyrkobokföringen framgår om den avlidne var medlem av svenska kyrkan eller icke.

Under remissbehandlingen har upplysts av flera domkapitel att i vissa delar av landet utbildat sig den praxis att tillkännagivande av dödsfall, i likhet med tillkännagivande om äktenskaps ingående, sker endast vid högmässa-

gudstjänst å söndag och icke vid högmässogudstjänst å särskild helgdag. Om begravningen utsättes till en senare söndag än den som följer närmast efter anmälan om dödsfallet, förekommer även att tillkännagivandet uppskjutes till begravningsdagen för att bereda begravningsgästerna tillfälle att åhöra tillkännagivandet. Det är enligt domkapitlens mening önskvärt att dessa sedvänjor sanktioneras i en ny lag.

Anledning torde saknas att ovillkorligen kräva att tillkännagivande av dödsfall skall ske vid den högmässogudstjänst som infaller närmast efter det att dödsfallet anmälts. Pastor bör därför i detta hänseende äga förfara som befinner lämpligt med hänsyn till framställda önskemål eller eljest. Tillkännagivandet bör dock göras så snart det lämpligen kan ske.

Under utredningsarbetet har från de sakkunnigas sida uttalats, att ofta nog även de som utträtt ur svenska kyrkan, främst måhända de frikyrkliga men även de som utträtt utan att ansluta sig till annat trossamfund, och deras anhöriga hyser en önskan att frånfallet tillkännagives från predikstolen. Såsom utredningsmannen föreslagit bör skapas möjlighet att tillgodose önskemål av detta slag. Eftersom tillkännagivande av dödsfall sker i samband med gudstjänst bör detta dock göras endast på begäran. Behörig att framställa begäran i detta hänseende bör vara den som ombesörjer begravningen. Anledning torde däremot icke föreligga att, såsom utredningsmannen föreslagit, utvidga bestämmelserna om dödsfalls tillkännagivande att omfatta jämväl den som vid dödsfallet icke var kyrkobokförd i riket.

7 §.

Denna paragraf är avsedd att ersätta 2 §, 3 § första stycket första meningen och 7 § första stycket i gällande jordfästningslag. I utredningsmannens förslag motsvaras paragrafen av 3 § 1 och 3 mom.

I första stycket i paragrafen kommer den principen till uttryck, att medlemskap i svenska kyrkan utgör en presumtion för att den avlidne önskat att jordfästning skall äga rum i svenska kyrkans ordning. Sådan jordfästning skall då förrättas. Presumtionen bör dock brytas om den avlidne hyst en önskan av annan innebörd. Beträffande bedömandet härav torde få hänvisas till vad som anförts i det föregående. Regeln om hur skall förfaras med avseende å jordfästning i svenska kyrkans ordning av minderårig har även upptagits i första stycket. Detta innehåller jämväl, såsom kyrkomötet hemställt, ett stadgande om jordfästning av dödfött barn; stadgandet överensstämmer med utredningsmannens förslag.

I andra stycket föreslås, i anslutning till gällande lag och utredningsmannens förslag, ett stadgande om att jordfästning i svenska kyrkans ordning förrättas enligt kyrkohandboken. Det torde i detta sammanhang få hänvisas till vad utredningsmannen anfört om jordfästning efter verkställd eldbergängelse (betänkandet s. 27). Något hinder mot sådan jordfästning, t. ex. då askan efter den som avlidit i utlandet förts till Sverige, torde icke föreligga och det torde vara obehövt att meddela ett särskilt stadgande därom.

Beträffande andra stycket i övrigt erinras om att i den nu gällande jordfästningslagen finnes en föreskrift, att jordfästningen skall äga rum i den församling, där dödsfallet timat, men att den dock må kunna förrättas i annan församling, om vederbörande det åstundar. Utredningsmannen har icke ansett detta stadgande saklöst kunna utgå. Under remissbehandlingen har icke gjorts erinran däremot. Det torde väl vara riktigt att stadgandet, om det allenast läses som en föreskrift om platsen för jordfästning, saknar betydelse. Av stadgandet följer emellertid också i vilken omfattning prästerskapet i församlingen har skyldighet att förrätta jordfästningen. En helt obegränsad skyldighet att på begäran biträda härmed skulle kunna bli alltför betungande. Sådan skyldighet bör föreligga endast om den avlidne var kyrkobokförd inom församlingen, och det bör bero på åtagande i vilken omfattning präst därutöver förrättar jordfästning.

8 §.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i gällande lag, svarar mot 3 § 2 mom. i utredningsmannens förslag. Beträffande motiveringen torde få hänvisas till vad som anförts i det föregående.

9 §.

Paragrafen motsvaras i gällande jordfästningslag av 3 § första stycket andra meningen och i utredningsmannens förslag av 4 § 1 mom.

10 §.

Paragrafen motsvarar 8 § senare ledet i gällande jordfästningslag och 4 § 2 mom. i utredningsmannens förslag.

Beträffande motiveringen torde få hänvisas till vad som anförts i det föregående. Såsom framhållits i motiven till 1 § har begreppet jordfästning i förslaget en vidsträcktare innebörd än i gällande lag. Därmed avses sålunda icke endast en förrättning som följer bestämd ritual utan även s. k. borgerlig jordfästning eller annan sådan högtidlig akt, som icke följer bestämd ritual. Trots den ändrade formuleringen är alltså innehållet i paragrafen oförändrat. Självfallet får något hinder icke uppställas för jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans på de platser som, jämte kyrkorummet, uppräknas i 9 §.

11 §.

Paragrafen motsvaras i gällande jordfästningslag av första ledet av 8 § och i utredningsmannens förslag av 6 §.

Utredningsmannens förslag innebär att klockringning på begäran skall ske då jordfästning förrättas i annan ordning än svenska kyrkans eller gravsättning sker utan jordfästning icke endast såsom enligt gällande jordfästningslag för det fall att den avlidne var medlem av svenska kyrkan utan jämväl i fall där den avlidne icke tillhörde kyrkan.

Under remissbehandlingen har av *domkapitlet i Linköping* anförts att skyldighet att bifalla framställning i detta hänseende bör föreligga endast då klockringningen icke kommer att kollidera med gudstjänster eller andra förrättningar i kyrkan. *Domkapitlet i Skara* har gentemot utredningsmannens förslag invänt att klockringning enligt kristen uppfattning alltid innebär en maning till bön och därför bör ske endast vid akter med kristen karaktär. Någon lagfäst skyldighet att även eljest ombesörja klockringning bör enligt domkapitlets mening i allt fall icke föreligga.

Det torde vara självklart att kyrkklockor i första hand skall användas för sitt ordinarie ändamål och att ringning för begravning, på sätt domkapitlet i Linköping framhåller, får till tiden rättas därefter. Det av domkapitlet i Skara gjorda förslaget till begränsning av skyldigheten att ringa för begravning synes däremot vara svårförståeligt. Det kan ju icke rimligen ur kyrklig synpunkt ligga något stötande i att kyrkklockor bär ut en maning till bön vid ett dödsfall, alldeles oavsett vem som dött och i vilken ordning han begravs. Ett önskemål om klockringning i samband med jordfästning eller gravsättning bör därför alltid bifallas.

Den föreslagna nya jordfästningslagen torde böra träda i kraft den 1 januari 1958.

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag om jordfästning m. m.*

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslaget, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Ulla Larsson

¹ Denna bilaga, som fränsett en redaktionell jämkning av 2 § och viss komplettering av 7 § andra stycket är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här utslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 3 april 1957.

Närvarande:

justitieråden WALIN,
SJÖWALL,
HAGBERGH,
regeringsrådet KLACKENBERG.

Enligt lagrådet den 29 mars 1957 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 1 mars 1957, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtan- de skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om jordfästning m. m.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredra- gits av revisionssekreteraren Sara Falk.

Lagrådet yttrade:

Gällande lag angående jordfästning innehåller under 2 §, att om aviiden, som tillhörde svenska kyrkan, efter fyllda aderton år på sätt om testamente är stadgat förordnat att han skall jordfästas i svenska kyrkans ordning el- ler att sådan jordfästning icke skall förrättas, skall det lända till efterrät- telse. I remissprotokollet uttalas, att utelämnande av stadgandet icke torde innebära någon ändring i fråga om giltigheten av ett testamentariskt för- ordnande, då sådant i undantagsfall upprättats. Med anledning härav må erinras, att det åtminstone sker den ändringen att den särskilda åldersgrän- sen borttagits. Lagrådet håller i övrigt före, att 1 § i förslaget lämpligen bör nämna testamentsformen. Vidare synes det där använda uttryckssättet i fråga om åliggandet att iakttaga den dödes önskemål böra skärpas något. Paragrafen kan i så fall innehålla, såsom första punkt, att vid jordfästning och gravsättning anhörig, närstående eller annan som ombesörjer begravning- en skall såvitt möjligt iakttaga den dödes önskemål, vare sig han förordnat därom i testamente eller på annat sätt, skriftligen eller muntligen, givit sin önskan till känna, samt såsom andra punkt, att om den döde var ansluten till visst trossamfund, det skall beaktas.

Bestämmelsen i 7 § första stycket om dödfött barn synes kunna uteslutas. 7 § andra stycket torde lämpligen böra kompletteras så att jordfästning en-

ligt huvudregeln skall äga rum i den församling där den döde var kyrkobokförd eller dödsfallet timade.

Lagrådet vill slutligen ifrågasätta, om ej förslaget skulle vinna på att bestämmelserna om gravsättning m. m. i 2—4 §§ och 5 § andra stycket flyttades efter avdelningen om jordfästning.

Ur protokollet:

Torsten Johansson

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 april 1957.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, NILSSON, STRÅNG, ANDERSSON, HEDLUND, PERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, NÄSGÅRD, KLING, ELIASSON, HENRIKSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets den 3 april 1957 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 1 mars 1957 remitterade förslaget till *lag om jordfästning m. m.*

Efter redogörelse för lagrådets yttrande anför föredraganden följande.

Lagrådet har i sitt yttrande anfört att utelämnande av stadgandet i gällande lag rörande testamentariskt förordnande medför den ändringen att den särskilda åldersgränsen, 18 år, för upprättande av sådant förordnande borttagits. Med anledning av detta påpekande vill jag framhålla att härav knappast torde följa någon saklig ändring. Testamentslagens bestämmelser om testationsåldern är icke direkt tillämpliga på testamentariskt förordnande rörande jordfästning eller gravsättning; härom torde därför gälla vad som kan anses ligga i sakens natur. En viss ledning torde kunna hämtas av det förhållandet att religionsfrihetslagen uppställer 18-årsåldern såsom religiös myndighetsålder.

Lagrådet har vidare förordat att det i 1 § använda uttryckssättet i fråga om åliggandet att iakttaga den dödes önskemål skärpes något samt i samband därmed föreslagit en ändrad formulering. Av denna följer emellertid att stadgandet får ett mera begränsat innehåll. Sålunda skulle en förpliktelse att iakttaga den avlidnes önskemål föreligga endast då den avlidne givit sin önskan till känna skriftligen eller muntligen. Enligt min mening bör stadgandet ge uttryck åt en allmän grundsats att den avlidnes önskan skall beaktas och detta bör ske oavsett om han givit ett mera bestämt uttryck åt denna önskan eller om den endast kan anses framgå av andra omsländigheter, såsom hans anslutning till frikyrkoförsamling eller ideell förening. Då detta principiella innehåll i stadgandet tydligare framträder i det remitterade förslaget torde detta böra bibehållas.

Eftersom kyrkomötet särskilt begärt att lagen skall upptaga ett stadgande om jordfästning av dödfött barn, bör den remitterade bestämmelsen härom icke uteslutas. Vad lagrådet anfört om en komplettering av 7 § andra stycket bör iakttagas.

Därjämte bör en redaktionell ändring ske av 2 §.

Föredraganden hemställer, att det i enlighet med det anförda jämkade förslaget måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdna hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Chr. af Winklerfelt
